

Александар Луковић,¹
Докторанд,
Правни факултет Универзитета у Нишу

UDK: 343.91-053-6(497.11)
343.85:343.91-053-6](497.11)
343.244-053-6](497.11)

Стручни чланак

АНАЛИЗА ПОДАТАКА О КРИМИНАЛИТЕТУ МАЛОЛЕТНИХ УЧИНИЛАЦА КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Апстракт: У Републици Србији развој малолетничког кривичног права има за крајњи циљ поновну интеграцију малолетника у друштво, као и смањење криминалитета малолетника уопште. Кривичне санкције према малолетним лицима у Републици Србији су прецизно дефинисане кроз Закон о малолетним учиноцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица² (у даљем тексту ЗОМУКД). У циљу истраживања криминалитета малолетних учинилаца кривичних дела, у овом раду су дати одабрани показатељи за период од 2016. до 2020. године, а на основу јавно доступних информација Републичког завода за статистику. Извршена је процентуална анализа у односу на број малолетних учинилаца кривичних дела (кривичне пријаве, оптужења и осуде), у односу на врсту кривичног дела према броју осуда и у односу на изречену кривичну санкцију према млађим и старијим малолетним учиноцима кривичних дела, са идејом да се утврди блага казнена политика судова у Републици Србији према малолетним учиноцима кривичних дела, у односу на изрицање казне малолетничког затвора. На основу анализираних података, закључено је да је присутан изузетно мали проценат изречених казни малолетничког затвора у односу на број осуда.

Кључне речи: криминалитет малолетника, малолетнички затвор, васпитне мере, кривичне санкције, кривична дела.

1. Увод

Криминалитет малолетника је негативан феномен, како правни, тако и друштвени. У расправама посвећеним овом питању заступљени су раз-

¹ al.lukovic@gmail.com

² Закон о малолетним учиноцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Службени гласник РС, бр. 85/2005.

личити ставови и приступи који полазе од схватања појма малолетничке делинквенције (Луковић, 2018: 393).

До данас се издиференцирало шире и уже схватање. У оквиру ширег схватања развијене су три варијанте. Прва се бави повезивањем криминалитета малолетника и моралног кодекса друштва, а не разматрањем криминалитета малолетника искључиво као вида понашања које се супротставља правним нормама. Друга варијанта апострофира малолетнички криминалитет кроз осећај личне и колективне моралности, као вид недозвољеног облика понашања. Еклектичка, трећа варијанта сврстава криминалитет малолетника у облике кривичних дела која су дефинисана законодавством у области кривичног права. Варијанте су заправо засноване на различитим модалитетима теоријске обраде. Појам малолетничке делинквенције у ширем смислу обухвата „таква девијантна понашања младих одређеног узраста којима се крше легалне норме друштвене средине” (Тодоровић, 1971: 179) или „сваку активност малолетних лица или малолетних група која представља знатније кршење било које друштвене норме” (Бећин, 1968: 105). У оквиру ужег схватања, криминалитет малолетника је одређен као формално-правни појам који није истоветан осталим друштвено неприхватљивим облицима понашања (Бећин, 1968: 105). Ово схватање је правно детерминисано и издваја вршење кривичних дела као друштвено најопаснији облик понашања. Према ужем дефинисању, вршење кривичних дела од стране малолетника или криминалитет малолетника треба разликовати од предделинквентног понашања, које се не може третирати као криминалитет, већ само служи као аларм за предузимање превентивних мера и акција (Николић Ристановић, Константиновић Вилић, 2018: 218).

У односу на кривично право, положај малолетних учинилаца кривичних дела се мењао и развијао. Током историјског развоја су се развила три модела: а) заштитнички модел („welfare” модел), б) правосудни модел („justice” модел), и в) модел ресторативне правде („restorative justice” модел).

Заштитнички модел је окарактерисан великим овлашћењима судије кроз одсуство формализма и напуштање пропорционалног изрицања санкција. Он се јавио у периоду после Другог светског рата (Илић, 2016: 76). Овај модел је највише био заступљен у Енглеској са акцентом на заштити интереса малолетног учиниоца кривичног дела уз што обухватније сагледавање свих аспеката његове личности, а у циљу што квалитетније ресоцијализације (Радуловић, 2010: 54).

Правосудни модел је обележио другу половину 20. века. Привредна криза је довела у то време до великих друштвених промена и у оквиру њих се

променио и однос према криминалитету малолетника. Овај модел је заснован, пре свега, на кривичној одговорности малолетника као основи за покретање кривичног поступка. Малолетни учинилац кривичног дела се сматра за свесно биће које је у тренутку извршења кривичног дела имало могућност избора у смислу да ли ће да га учини или не. Схватање да је интерес малолетног учиниоца кривичног дела најважнији се напушта. У оквиру овог модела у првом плану је кривично дело и његова кривица, као и интерес жртве и друштва. Тако жртва постаје главна личност у судском поступку што представља правни *novum* у кривичном праву. Траже се нове мере „*la diversion*” (Илић, 2016: 76).

У циљу стварања независног законодавства за малолетнике, у другој половини 20. века настао је и трећи модел, модел ресторативне правде. Суштина овог модела је решавање конфликта вансудским поравњањем, преко захтева за накнаду штете. Карактеристика овог модела је примена алтернативних кривичних санкција, уз учешће свих заинтересованих страна у поступку, при чему се уређивањем међусобних односа бави држава. Овај модел је подлегао критикама неких аутора, при чему се апострофира да кривично право треба да утврђује кривицу извршиоца кривичног дела, а не да се одговорност малолетника према жртви односи на преузете обавезе које ће се остваривати у будућности (Gabrielle, Allison, 1993: 171).

2. Кривичне санкције које се примењују према малолетницима

Малолетницима се за учињена кривична дела могу изрећи следеће кривичне санкције: а) васпитне мере, б) казна малолетничког затвора и в) мере безбедности предвиђене чланом 79 Кривичног законика, осим забране вршења позива, делатности или дужности. Млађим малолетницима могу се изрећи само васпитне мере. Старијим малолетницима могу се изрећи васпитне мере, а изузетно може се изрећи казна малолетничког затвора. Под условима предвиђеним законом малолетницима се могу изрећи и мере безбедности.

3. Појам и услови за изрицање казне малолетничког затвора у Републици Србији

Појам и услови за изрицање казне малолетничког затвора су дефинисани у одредби члана 9, став 3 ЗОМУКД, при чему је у Републици Србији казна малолетничког затвора хибридна кривична санкција која је по својој форми казнена мера са израженим елементима репресије, али је по садржини, суштини и циљу који треба да оствари васпитна мера (Јовашевић, 2018: 169).

Услови изрицања казне малолетничког затвора су:

- 1) да је у питању старији малолетник (16–18 година),
- 2) да је учињено кривично дело за које је законом прописана казна затвора преко пет година,
- 3) да је дело извршено са високим степеном кривице и
- 4) да је суд дошао до уверења да због природе и тежине учињеног кривичног дела и високог степена кривице није оправдано изрећи васпитну меру.

Казна малолетничког затвора се може изрећи старијем малолетнику, тј. лицу које је у време извршења кривичног дела навршило шеснаест година, а није навршило осамнаест година, што значи да се ова казна не може изрећи учиниоцима који су у време извршења кривичног дела били млађи малолетници. Законодавац је пошао од става да старији малолетници поседују ниво психофизичке зрелости и развијености који оправдава могућност примене теже санкције у односу на васпитне мере у случајевима извршења тешких кривичних дела (Siegel, Welsh, 2009: 4).

Други услов за изрицање казне малолетничког затвора је објективног карактера и претпоставља да је извршено тешко кривично дело за које је прописана казна затвора тежа од пет година. За овај услов је битна прописана казна затвора за извршено кривично дело, а не казна коју би суд изрекао у конкретном случају. Законодавац је при одређивању услова за изрицање казне малолетничког затвора, имао у виду да је овај вид кажњавања друштвено легитиман у односу на тежину извршеног кривичног дела.

Услов да је малолетник извршио кривично дело са високим степеном кривице значи да је степен кривице изнад уобичајеног, нормалног, просечног степена свесне и вољне управљености учиниоца према извршеном кривичном делу. Процена испуњености овог услова је питање за судско веће за сваки конкретан случај. Степеновање кривице треба вршити у основи на исти начин као што се то чини код одмеравања казне пунолетним лицима, па је потребно, у складу са чланом 22 Кривичног законика, утврдити кривицу малолетника (Стојановић, 2007: 356).

Поред наведених услова потребно је и да је суд дошао до уверења да због природе и тежине учињеног кривичног дела и високог степена кривице није оправдано изрећи васпитну меру. Овај услов указује на изузетан карактер примене казне малолетничког затвора чак и када су испуњени законом предвиђени услови. За изрицање малолетничког затвора потребна је и оцена суда да у конкретном случају не би било оправдано изрећи ва-

спитну меру. Значи, малолетнички затвор је казна супсидијарног карактера чија је примена увек факултативна (Јовашевић, 2006: 323). При томе су природа и тежина дела тесно повезани да би се чак могло говорити о једној околности. Законодавац је указао да није довољно да суд констатује да се у формалном смислу – према тежини запрећене казне, ради о тешком кривичном делу, већ је потребно да се утврди да је у оквиру дела са иначе тешком последицом, у конкретном случају последица реализована у тежем облику, односно да постоји изузетно јак интензитет повреде или угрожавања заштићеног добра (Радуловић, 2010: 151).

Казна малолетничког затвора је предвиђена као могућност за „оздрављење” малолетника од криминалитета са тим да му се пружи подршка и омогући оснаживање кроз стручно оспособљавање и образовање и тако осигура што квалитетнија ресоцијализација. Малолетнички затвор, као вид кривичне санкције, има за сврху да утиче на малолетног учиниоца кривичног дела да не почини кривично дело поново, а и као пример другим малолетницима.

ЗОМУКД је предвидео малолетнички затвор као једину казну која се може изрећи малолетним учиниоцима кривичних дела као специфичну врсту казне, која се састоји од одузимања слободе кретања малолетнику за одређено време.

Ако се имају у виду одређене специфичности казне малолетничког затвора како у формалном, тако и у суштинском смислу речи, може се рећи да се говори о посебној казни за малолетнике, која и по значају и по садржини нема исти карактер као код казне лишења слободе код пунолетних учинилаца (Перић, 1979: 15).

При томе се може апострофирати да казна малолетничког затвора као облик кривичноправног реаговања нема исти суштински значај изрицања, као што је то код пунолетних учинилаца кривичних дела. Како малолетничко кривично право има и заштитну функцију, полази се од упознавања личности како би се утврдили разлози васпитне запуштености, и на тај начин омогућила правилна примена избора васпитних мера које су најприкладније за преваспитавање малолетника (Перић, 2005: 34). То је посебна врста казне која се састоји у одузимању слободе кретања старијем малолетном учиниоцу тежег кривичног дела за у судској одлуци одређено време и његовом смештању у одређену установу (Стојановић, Перић, 1996: 52).

У формалном смислу, то је казна лишења слободе, слична казни затвора која се изриче пунолетним лицима, али, у односу на циљ којем тежи, ова

казна је веома блиска васпитним мерама. Међутим, иако је слична васпитним мерама институционалног карактера, ипак се од њих и разликује, јер је сачувала нешто од свог пунитивног карактера. Применом малолетничког затвора остварују се циљеви специјалне и генералне превенције, јер се његовом применом врши појачани утицај на малолетног учиниоца да убудуће не врши кривична дела као и на друге малолетнике да не врше кривична дела. Специјална превенција има за циљ, пре свега, обезбеђивање васпитања и преваспитања малолетника, односно његовог правилног развоја.

Кривично дело и кривична одговорност учиниоца су неопходни услови за изрицање казне малолетничког затвора. Ипак, ова казна не може се изрећи сваком малолетном учиниоцу кривичног дела и не може се изрећи за свако кривично дело. При одлучивању да ли треба изрећи казну малолетничког затвора и како је одмерити, највећи значај имају околности које се односе на саму личност малолетног учиниоца кривичног дела – његову зрелост, склоности, потребе за васпитањем односно преваспитањем и сл. Из тих разлога се може рећи да личност учиниоца код одмеравања малолетничког затвора има већи значај него код одмеравања казне затвора пунолетним лицима (Срзентић, Стајић, Лазаревић, 2000: 423).

Малолетничка делинквенција је по обиму значајно заступљена у укупном криминалитету у већини земаља у свету. Обим малолетничке делинквенције у већини земаља креће се 15–20%, а у неким земљама он досеже и до 45% укупног криминалитета, што је у великој диспропорцији са заступљеношћу ове старосне категорије у општој популацији. Ови подаци се односе углавном на малолетне делинквенте мушког пола јер је заступљеност малолетница у делинквенцији знатно мања, слично заступљености пунолетних женских лица у укупном криминалитету (Николић Ристановић, Константиновић Вилић, 2018: 221). Уз све постојеће недостатке статистичког евидентирања малолетничке делинквенције, ипак се може закључити да је у дужем временском периоду у већини земаља криминалитет малолетника углавном криминалитет дечака, да је учешће малолетница у вршењу кривичних дела у обиму 5–11% и не показује тенденцију повећања (Милутиновић, 1989: 186).

Неопходно је указати да је један од основних проблема система казнене реакције у Републици Србији на криминалитет малолетника бифуркација, односно прилагођавање врсте и озбиљности одговора тежини дела и опасности учиниоца. Казнени систем на криминалитет малолетника не може имати само један одговор – било да је у питању брутално или кажњавање које карактерише бољећивост. Чини се да је наш систем ближи овом

другом (Игњатовић, 2015: 20). На промене у обиму, појавним облицима, структури и криминогеним факторима малолетничке делинквенције у Србији најснажније су деловали рат и ратно окружење, економска криза, сиромаштво, стање друштвене аномије и промена система вредности у ужим и ширим друштвеним групама (Николић Ристановић, Константиновић Вилић, 2018: 225).

3.1. Услови застаревања казне малолетничког затвора

Постоје одређени услови под којима казна малолетничког затвора застарева, а то су:

- ако је протекло десет година од осуде на малолетнички затвор преко пет година;
- ако је протекло пет година од осуде на малолетнички затвор преко три године;
- ако су протекле три године од осуде на малолетнички затвор до три године.

Сам законодавац је предвидео казну малолетничког затвора као крајњу меру, што је у складу са препорукама из међународних докумената. Члан 9 ЗОМУКД, у ставу 3, предвиђа да се изузетно може изрећи казна малолетничког затвора у случају да се сврха кажњавања, с обзиром на тежину учињеног кривичног дела, не може постићи неком другом, блажом мером. Тако је омогућено да се избегава лишавање слободе малолетног учиниоца кривичног дела када год постоји правни разлог и да му се изрекне лакша мера која није институционалног карактера. Без обзира на развијање програма подршке малолетном учиниоцу кривичног дела, како у току извршавања казне, тако и по њеном престанку, казна малолетничког затвора, како је показала пракса, често не допринесе престанку криминалитета малолетника, већ је присутан висок степен рецидивизма.

Криминалитет малолетника као специфична појава је за све законодавце велики изазов јер наводи на непрестано преиспитивање и усавршавање постојећих законодавних оквира за малолетне учиниоце кривичних дела, а поготово у односу на третмане и програме који се користе за време и после извршења васпитних мера (Стевановић, Батрићевић, Милојевић, 2016: 307).

3.2. Одмеравање казне малолетном учиниоцу кривичног дела

Одмеравање казне малолетничког затвора прецизно је дефинисано у члану 30, тако што ће суд старијем малолетнику одмерити казну малолетничког

затвора у границама које су овим законом прописане, имајући у виду сврху малолетничког затвора и узимајући у обзир све околности које утичу на висину казне, а то су степен кривице, побуде из којих је дело учињено, јачину угрожавања или повреде заштићеног добра, околности под којима је дело учињено, ранији живот учиниоца, његове личне прилике, његово држање после учињеног кривичног дела, а нарочито његов однос према жртви кривичног дела, као и друге околности које се односе на личност учиниоца (члан 54 Кривичног законика), а посебно степен зрелости малолетника и време које је потребно за његово васпитавање и стручно оспособљавање. Старијем малолетнику који је учинио кривично дело за које је законом прописана казна затвора тежа од пет година, може се изрећи казна малолетничког затвора ако због високог степена кривице, природе и тежине кривичног дела не би било оправдано изрећи васпитну меру. Старијем малолетнику за одређено кривично дело суд не може изрећи казну малолетничког затвора у трајању дужем од прописане казне затвора за то дело, али суд није везан за најмању меру прописане казне.³

Старијем малолетнику који је учинио кривично дело за које је законом прописана казна затвора тежа од пет година, може се изрећи казна малолетничког затвора ако због високог степена кривице, природе и тежине кривичног дела не би било оправдано изрећи васпитну меру. Малолетнички затвор не може бити краћи од шест месеци ни дужи од пет година, а изриче се на пуне године и месеце. За кривично дело за које је прописана казна затвора двадесет година или тежа казна, или у случају стицаја најмање два кривична дела за која је прописана казна затвора тежа од десет година, малолетнички затвор може се изрећи у трајању до десет година (члан 28, 29 ЗОМУКД).

Специфична карактеристика казне малолетничког затвора је начин одмеравања који се примењује по посебним правилима. Ова посебна правила се значајно разликују од правила прописаних за пунолетна лица Кривичним закоником. Приликом одмеравања казне малолетничког затвора суд пре свега узима у обзир субјективне околности малолетног учиниоца кривичног дела. Одступања у поступку одмеравања казне малолетничког затвора, могу се уочити кроз немогућност примене ослобођења од казне, ублажавања казне, као и посебна правила за извршена кривична дела у стицају. Приликом одмеравања казне малолетничког затвора суд одмерава казну у границама прописане казне затвора за учињено кривично дело, при чему не може изрећи строжу казну од прописане за учињено кривично дело. За

³ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Службени гласник РС, бр. 85/2005.

разлику од посебног максимума, ЗОМУКД прописује да суд није везан посебним минимумом. Наиме, ако је минимум казне за одређено кривично дело виши од шест месеци, онда то ни у ком случају не везује суд, што значи да је овде искључена и примена института ублажавања казне. Такође, ако је тај минимум испод шест месеци, ни то нема значаја с обзиром на то да се не може изрећи казна малолетничког затвора краћа од шест месеци (Стојановић, 2007: 356). Карактеристике казне малолетничког затвора садржане су и за кривична дела извршена у стицају. Осуда на казну малолетничког затвора не повлачи све оне правне последице које могу настати у случају осуде на казну затвора у складу са Кривичним закоником. Ова казна се извршава у посебним установама, намењеним искључиво за ову сврху или у посебним одељењима општинских казних установа.

3.3. Условни отпуст

Лице осуђено на казну малолетничког затвора може бити раније отпуштено, пре издржане/изречене казне, уколико су испуњени законски услови за условни отпуст (члан 32 ЗОМУКД), при чему ту одлуку доноси суд (веће за малолетнике) који је судио у првостепеном процесу (члан 144, став 1 ЗОМУКД).

Условни отпуст је посебан правни институт који омогућава престанак издржавања казне малолетничког затвора у оквиру казнено поправног завода за малолетнике и прелазак на тзв. режим контролисане слободе (Стевановић, Илијић, Играчки, 2015: 370). Поступак одлучивања о условном отпусту се покреће искључиво на формалну иницијативу самог лица у односу на које се извршава казна малолетничког затвора. Веће за малолетнике одлучује о условном отпусту на основу молбе малолетног учиниоца кривичног дела (Шкулић, 2011: 401). Уколико малолетник поново почини кривично дело или због раније учињеног дела условни отпуст може бити опозван.

Услови за примену условног отпуста су:

- 1) да је лице издржало трећину изречене казне,
- 2) да је провело најмање шест месеци на издржавању казне,
- 3) да се на основу постигнутог успеха извршења може оправдано очекивати да ће се на слободи добро понашати и да неће вршити кривична дела.

ЗОМУКД (члан 32) прописује услове објективног и субјективног карактера које малолетни учинилац кривичног дела треба да испуни за условно

отпуштање. У погледу објективног услова, потребно је да је малолетник издржао трећину изречене казне, уз обавезу да је провео минимум 6 месеци на издржавању казне малолетничког затвора. Субјективни услов представља уверење судског већа да се на основу постигнутог успеха извршења казне може оправдано очекивати да ће се на слободи малолетник добро понашати и да неће вршити кривична дела. Специфичност условног отпуста огледа се и у прописаној могућности судског већа да уз условни отпуст одреди и неку од мера појачаног надзора уз могућност примене једне или више одговарајућих посебних обавеза.

3.4. Евиденција о изреченим казнама

ЗОМУКД (члан 37, став 1) предвиђа да евиденцију о изреченим казнама малолетничког затвора, води суд који је судио у првом степену. Правилником о начину вођења евиденције о изреченим васпитним мерама и казни малолетничког затвора⁴, прописан је начин вођења ове евиденције, начин достављања података Републичком заводу за статистику, као и којим лицима је доступан увид у податке који се воде по службеној дужности. Евиденција о изреченим казнама малолетним учиниоцима кривичних дела је вишеструко значајна, на тај начин што омогућава праћење стања криминалитета што утиче на утврђивање основних праваца криминалног деловања малолетника, као и о због утврђивања процента рецидивизма. У Републици Србији је званично статистичко регистровање како изречених кривичних санкција за малолетнике, тако и случајева криминалитета малолетника (Шкулић, 2011: 312–313).

Законодавац је предвидео врло рестриктивно могућност обелодањивања делинквентне прошлости малолетног учиниоца кривичног дела, са циљем заштите личног интегритета малолетника и минимизирања њихове стигматизације (Шкулић, 2011: 309).

Према ЗОМУКД (члан 34) и Кривичном законнику (члан 102, став 2) подаци из казнене евиденције могу се дати само суду, државном тужиоцу и полицији у вези са кривичним поступком који се води против лица које је раније било осуђено, органу за извршење кривичних санкција и органу који учествује у поступку давања амнестије, помиловања, рехабилитације или одлучивања о престанку правних последица осуде, као и органима старатељства, када је то потребно за вршење послова из њихове надлежности. Уколико је посебним законом прописано, ови подаци се могу дати и другим државним органима који су надлежни за откривање и спречавање извршења кривичних дела.

⁴Правилник о начину вођења евиденције о изреченим васпитним мерама и казни малолетничког затвора, Службени гласник РС, бр. 63/2006.

4. Истраживање

У склопу вођења статистике правосуђа, Републички завод за статистику Републике Србије објављује, између осталог, податке о криминалитету малолетних учинилаца кривичних дела на годишњем нивоу. Надлежни органи (виша јавна тужилаштва и виши судови) по основу индивидуалних упитника достављају податке Републичком заводу за статистику. У циљу истраживања криминалитета малолетних учинилаца кривичних дела, у овом раду су дати одабрани показатељи за период 2016–2020. године, а на основу јавно доступних информација Републичког завода за статистику. Извршена је процентуална анализа у односу на број малолетних учинилаца кривичних дела (кривичне пријаве, оптужења и осуде), у односу на врсту кривичног дела према броју осуда и у односу на изречену кривичну санкцију према млађим и старијим малолетним учиниоцима кривичних дела. Подаци су приказани табеларно.

Поређењем података из Табеле 1, за период 2016–2020. године, укупан број кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела у 2020. години је 2524 и мањи је за 13% у односу на 2019. годину, за 8% мањи у односу на 2018. годину, за 16 % мањи у односу на 2017. годину и за 20% мањи у односу на 2016. годину. Већу за изрицање кривичних санкција поднето је у 2020. години 1750 предлога, а тај број је, у односу на 2019. годину, мањи за 13%, за 5% мањи у односу на 2018. годину, за 12% мањи у односу на 2017. годину и за 30% мањи у односу на 2016. годину. Број малолетних учинилаца кривичних дела којима су изречене кривичне санкције у 2020. години је 1239, што је у односу на 2019. годину мање за 26%, за 20% мање у односу на 2018. годину, за 24% мање у односу на 2017. годину и за 39 % мање у односу на 2016. годину.

Из спроведене анализе, по овом параметру, може се уочити да постоји тенденција пада броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, као и број предлога већу за изрицање кривичних санкција, а и број осуда у посматраном периоду.

У 2020. години од укупног броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, већу за изрицање кривичних санкција је поднето 69%, а осуде су изречене према 49% малолетних учинилаца кривичних дела.

У 2019. години од укупног броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, већу за изрицање кривичних санкција је поднето 69%, а осуде су изречене према 57% малолетних учинилаца кривичних дела.

У 2018. години од укупног броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, већу за изрицање кривичних санкција је поднето 67%, а осуде су изречене према 56% малолетних учинилаца кривичних дела.

У 2017. години од укупног броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, већу за изрицање кривичних санкција је поднето 57%, а осуде су изречене према 47% малолетних учинилаца кривичних дела.

У 2016. години од укупног броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, већу за изрицање кривичних санкција је поднето 68%, а осуде су изречене према 55% малолетних учинилаца кривичних дела.

Из спроведене анализе по овом параметру, од укупног броја поднетих кривичних пријава већу за изрицање кривичних санкција је поднето највише предлога 2020. године и 2019. године, а највише осуда је изречено 2019. године.

Табела 1. Малолетни учиниоци кривичних дела за период 2016–2020. године

	Укупан број					Индекси				
	2016	2017	2018	2019	2020	$\frac{2017}{2016}$	$\frac{2018}{2017}$	$\frac{2019}{2018}$	$\frac{2020}{2019}$	$\frac{2020}{2016}$
Кривичне пријаве										
Укупно	3643	3465	2744	2903	2524	95	79	106	87	69
Оптужења										
Укупно	2505	1992	1849	2002	1750	80	93	108	87	70
Осуде										
Укупно	2032	1633	1548	1676	1239	80	95	108	74	61

У Табели 2 је представљен процентуални однос између броја осуђених малолетних учинилаца кривичних дела и броја изречених кривичне санкција према кривичном делу. У 2020. години је највише изречених кривичних санкција било за кривична дела против имовине (43,8%), затим за дела против здравља људи (20,9%), за дела против живота и тела (12,2%), итд., а најмање за дела против привреде (0,5%).

У 2019. години је највише изречених кривичних санкција било за дела против имовине (45,5%), затим за дела против здравља људи (17,8%), за дела против јавног реда и мира (11,3%), итд., а најмање за дела против привреде (0,5%).

У 2018. години је највише изречених кривичних санкција било за дела против имовине (48%), затим за дела против здравља људи (16,4%), за дела против јавног реда и мира (11,3%), итд., а најмање за дела против привреде (0,6%).

У 2017. години је највише изречених кривичних санкција било за дела против имовине (54,3%), затим за дела против јавног реда и мира (11,8%), за дела против живота и тела (11,3%), итд., а најмање за дела против привреде (0,7%).

У 2016. години је највише изречених кривичних санкција било за дела против имовине (57,7%), затим за дела против јавног реда и мира (13,6%), за дела против живота и тела (10,1%), итд., а најмање за дела против привреде (0,7%).

Из спроведене процентуалне анализе, за период 2016–2020. године, може се уочити да је највише изречених кривичних санкција за дела против имовине у просеку 49,8%, а најмање за дела против привреде (0,6%).

Табела 2. Малолетници–изречене кривичне санкције према кривичном делу за период 2016–2020. године

Кривична дела	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	2032	100	1633	100	1548	100	1676	100	1239	100
Против живота и тела	205	10,1	185	11,3	174	11,2	172	10,3	151	12,2
Против слобода и права човека и грађанина	51	2,5	52	3,2	45	2,9	51	3	52	4,2
Против полне слободe	29	1,4	23	1,4	31	2	37	2,2	17	1,4
Против здравља људи	142	7	156	9,6	254	16,4	298	17,8	259	20,9
Против привреде	8	0,4	11	0,7	9	0,6	9	0,5	6	0,5
Против имовине	1172	57,7	887	54,3	743	48	763	45,5	543	43,8
Против безбедности јавног саобраћаја	23	1,1	27	1,7	20	1,3	24	1,4	15	1,2
Против јавног реда и мира	277	13,6	192	11,8	175	11,3	190	11,3	121	9,8
Остала кривична дела	125	6,2	100	6,1	97	6,3	132	7,9	75	6,1

У Табели 3 су представљени малолетни учиниоци кривичних дела према изреченим кривичним санкцијама. У 2020. години је од укупног броја изречених осуда према малолетним учиниоцима кривичних дела 38,3% млађих малолетника, а 61,7% старијих малолетника. Свим млађим малолетним учиниоцима су изречене васпитне мере, при чему су то у највећем

проценту (22,8%) мере упозорења и усмеравања. Старијим малолетницима су углавном изречене васпитне мере (61,5%) и то пре свега мере упозорења и одмеравања (39,2%), а малолетнички затвор је изречен у најмањем проценту (0,2%).

У 2019. години је од укупног броја изречених осуда према малолетним учиниоцима кривичних дела 40,2% млађих малолетника, а 59,8% старијих малолетника. Свим млађим малолетним учиниоцима су изречене васпитне мере, при чему су у највећем проценту (19,4%) мере упозорења и усмеравања. Старијим малолетницима су углавном изречене васпитне мере (59,6%) и то пре свега мере појачаног надзора (29,3%), а малолетнички затвор је изречен у најмањем проценту (0,2%).

У 2018. години је од укупног броја изречених осуда према малолетним учиниоцима кривичних дела 40% млађих малолетника, а 60% старијих малолетника. Свим млађим малолетним учиниоцима су изречене васпитне мере, при чему су у највећем проценту (18,9%) мере појачаног надзора. Старијим малолетницима су углавном изречене васпитне мере (59,5%) и то пре свега мере упозорења и усмеравања (27,8%), а малолетнички затвор је изречен у најмањем проценту (0,5%).

У 2017. години је од укупног броја изречених осуда према малолетним учиниоцима кривичних дела 40,8% млађих малолетника, а 59,2% старијих малолетника. Свим млађим малолетним учиниоцима су изречене васпитне мере, при чему су у највећем проценту (22%) мере упозорења и усмеравања. Старијим малолетницима су углавном изречене васпитне мере (58,8%) и то пре свега мере упозорења и усмеравања (30%), а малолетнички затвор је изречен у најмањем проценту (0,4%).

У 2016. години је од укупног броја изречених осуда према малолетним учиниоцима кривичних дела 38,5% млађих малолетника, а 61,5% старијих малолетника. Свим млађим малолетним учиниоцима су изречене васпитне мере, при чему су у највећем проценту (20%) мере упозорења и усмеравања. Старијим малолетницима су углавном изречене васпитне мере (61,1%) и то пре свега мере упозорења и усмеравања (31,4%), а малолетнички затвор је изречен у најмањем проценту (0,4%).

Из спроведене процентуалне анализе за период 2016–2020. године може се уочити да су доминантно изрицане мере упозорења и усмеравања и мере појачаног надзора, како према млађим тако и према старијим малолетницима. Казна малолетничког затвора, у наведеном периоду је изречена малолетним учиниоцима кривичних дела у најмањем проценту, не већем од 0,5%. Тако мали проценат изречене казне малолетничког затвора говори

у прилог томе да се казна малолетничког затвора у Републици Србији изриче у крајњој нужди, односно када нема правног простора за изрицање неке друге кривичне санкције, што је у складу са ставом који је дефинисан у оквиру међународних правних аката.

Табела 3. Малолетници према изреченим кривичним санкцијама за период 2016–2020. године

	2016		2017		2018		2019		2020	
	број	%	број	%	број	%	број	%	број	%
Укупно	2032	100	1633	100	1548	100	1676	100	1239	100
Млађи малолетници	783	38,5	666	40,8	619	40	673	40,2	474	38,3
Васпитне мере	783	38,5	666	40,8	619	40	673	40,2	474	38,3
Мере упозорења и усмеравања	406	20	360	22	286	18,5	325	19,4	282	22,8
Мере појачаног надзора	327	16,1	270	16,5	292	18,9	296	17,7	171	13,8
Заводске мере	50	2,5	36	2,2	41	2,6	52	3,1	21	1,7
Старији малолетници	1249	61,5	967	59,2	929	60	1003	59,8	765	61,7
Малолетнички затвор	9	0,4	7	0,4	8	0,5	4	0,2	3	0,2
Преко 5 до 10 година	-	-	4	0,2	-	-	-	-	-	-
Преко 2 до 5 година	3	0,1	2	0,1	3	0,2	1	0,1	1	0,1
Преко 6 месеци до 2 године	6	0,3	1	0,1	5	0,3	3	0,2	2	0,2
Васпитне мере	1240	61	960	58,8	921	59,5	999	59,6	762	61,5
Мере упозорења и усмеравања	639	31,4	490	30	431	27,8	460	27,4	487	39,3
Мере појачаног надзора	550	27,1	431	26,4	464	30	491	29,3	256	20,7
Заводске мере	51	2,5	39	2,4	26	1,7	48	2,9	19	1,5

5. Закључак

На основу података о криминалитету малолетних учинилаца кривичних дела, објављених при Републичком заводу за статистику, а у склопу вођења статистике правосуђа у периоду 2016–2020. године, у овом раду је спроведено истраживање у виду процентуалне анализе по следећим параметрима: у односу на број малолетних учинилаца кривичних дела (кривичне пријаве, оптужења и осуде), у односу на врсту кривичног дела према броју осуда и у односу на изречену кривичну санкцију према млађим и старијим малолетним учиниоцима кривичних дела.

Из спроведеног истраживања се може закључити следеће:

- да постоји тенденција пада броја кривичних пријава према малолетним учиниоцима кривичних дела, као и број предлога већу за изрицање кривичних санкција, а и број осуда у посматраном периоду;

- од укупног броја поднетих кривичних пријава већу за изрицање кривичних санкција је поднето највише предлога 2020. године и 2019. године, а највише осуда је изречено 2019. године;

- да су доминантно изричане мере упозорења и усмеравања и мере појачаног надзора, како према млађим тако и према старијим малолетницима;

- да је највише изречених кривичних санкција за дела против имовине у просеку 49,8%, а најмање за дела против привреде (0,6%);

- казна малолетничког затвора, у наведеном периоду је изречена малолетним учиниоцима кривичних дела у најмањем проценту, не већем од 0,5%.

Тако мали проценат изречене казне малолетничког затвора говори у прилог томе да се казна малолетничког затвора у Републици Србији изриче у крајњој нужди, односно када нема правног простора за изрицање неке друге кривичне санкције, што је у складу са ставом који је дефинисан у оквиру међународних правних аката. У Републици Србији, али и у другим земљама у нашем непосредном окружењу, уочљива је блага казнена политика судова према малолетним учиниоцима кривичних дела, што потврђују и резултати спроведеног истраживања у овом раду.

Литература

Бећин А. (1968). *О појму и називу такозване васпитно запуштене деце и омладине*. Београд: Осврти.

Gabrielle M., Allison, M. (1993). *Family, Victims and Culture: Youth Justice in New Zealand*. Social Policy Agency and the Institute of Criminology Victoria University, Wellington.

Игњатовић Ђ. (2015). *Криминалитет малолетника: стара тема и нове дилеме*. Институт за криминолошка и социолошка истраживања у Београду. 19–39.

Илић Н. (2016). Кривичне санкције према малолетницима. Правни факултет за привреду и правосуђе Универзитета у Новом Саду. *Право теорија и пракса*. 7/9. 75–88.

Јовашевић Д. (2018). Казна малолетничког затвора. Законодавство, теорија и пракса Србије. *Зборник радова Правног факултета у Нишу*. 78 (LVII). 169–196.

Јовашевић Д. (2006). *Кривично право – општи део*. Београд: Номос.

Луковић А. (2018). Превенција малолетничке делинквенције и ефикасност функционисања државе, *Зборник радова: Кривично законодавство и функционисање правне државе*; Требиње. Београд: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.

Милутиновић М. (1989). *Криминологија*. Београд: Савремена администрација.

Николић Ристановић В., Константиновић Вилић, С. (2018). *Криминологија*. Београд: Прометеј.

Перић О. (1979). *Малолетнички затвор*. Београд: Службени гласник.

Перић О. (2005). *Коментар закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица*. Београд: Службени гласник;

Радуловић Љ. (2010). *Малолетничко кривично право*. Београд: Правни факултет у Београду.

Стевановић И., Батрићевић А., Милојевић С. (2016) Шта после васпитно поправног дома? Рецидив или реинтеграција. *Тематски зборник радова међународног значаја*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања. 307–321.

Стевановић З., Илијић Љ., Играчки Ј. (2015). Извршење казне малолетничког затвора, у: Стевановић, И. (Ур.). *Малолетници као учиниоци и жртве кривичних дела и прекршаја*, Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања.

Стојановић З. (2007). *Кривично право — општи део*. Београд: Правна књига.

Стојановић З., Перић О. (1996). Коментар Кривичног закона Републике Србије и Кривични закон Црне Горе са објашњењем. Београд: *Службени лист*. 51–55.

Срзентић Н., Стајић А., Лазаревић Л. (2000). *Кривично право - Општи део*. Београд: Савремена администрација.

Siegel L.,J., Welsh B.,C. (2009). *Juvenile Delinquency: Theory, Practice, and Law*. Wadsworth: Cengage Learning.

Тодоровић А. (1971). *Услови и узроци малолетничког преступништва у урбаном и руралним срединама*. Београд: Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Институт друштвених наука.

Шкулић М. (2011). *Малолетничко кривично право*. Београд: Службени гласник.

Републички завод за статистику (2021). Статистика правосуђа. *Саопштење*. Бр. 194, 2021.

Нормативни акти:

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

Правилник о начину вођења евиденције о изреченим васпитним мерама и казни малолетничког затвора. *Службени гласник РС*, бр. 63/2006.

Резиме

Криминалитет малолетника је специфична појава која представља велики изазов за све законодавце јер наводи на непрестано преиспитивање и усавршавање постојећих законодавних оквира и начина поступања. Полазећи од постојећег законодавног оквира за малолетне учиниоце кривичног дела (Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, ЗОМУКД), у овом раду је разматрана казна малолетничког затвора кроз дефинисање појма и услова изрицања казне, као и услова условног отпуста и начина вођења евиденције. Извршено је истраживање података Републичког завода за статистику, у периоду 2016–2020. године, са процентуалном анализом у односу на број малолетних учинилаца кривичних дела (кривичне пријаве, оптужења и осуде), у односу на врсту кривичног дела према броју осуда и у односу на изречену кривичну санкцију према млађим и старијим малолетним учиниоцима кривичних дела. На основу спроведеног истраживања је евидентна блага казнена политика суда у Републици Србији према малолетним учиниоцима кривичних дела, као и изузетно мали проценат изречених казни малолетничког затвора, што је у складу са међународним препорукама.

Aleksandar Luković,
PhD student,
Faculty of Law, University of Niš

ANALYSIS OF DATA ON CRIMES COMMITTED BY JUVENILE OFFENDERS

Summary

In the Republic of Serbia, the ultimate objective in the development of juvenile criminal law is the reintegration of juveniles into the society, as well as the reduction of juvenile delinquency in general. The existing legislative framework on juvenile offenders is provided in the Act on Juvenile Criminal Offenders and criminal law protection of minors (hereinafter: the Juvenile Justice Act), which defines criminal offences and sanctions pertaining to juveniles. This paper provides an overview of the sentence of juvenile imprisonment by defining this concept and specifying the sentencing requirements the conditions for conditional release, and the manner of keeping records on juvenile delinquents. The author conducted a survey of statistical data issued by the Statistics Office of the Republic of Serbia in the period from 2016 to 2020, including a percentage analysis pertaining to the number of juvenile offenders (criminal reports, charges and convictions), the type of crime according to the number of convictions, and the imposed criminal sanction against younger and older juvenile offenders. The research findings point to a lenient penal policy of Serbian courts towards juvenile criminal offenders, as well as an extremely small percentage of imprisonment sentences imposed on juvenile offenders. They are usually imposed as the last resort, when there is no legal space for imposing some other criminal sanction, which is in line with recommendations contained in international legal acts on this matter.

Keywords: *juvenile delinquency, juvenile imprisonment, educational measures, criminal sanctions, criminal offenses.*